

Bolygóközi kisplasztika

Banner Zoltán
(1932, Szatmárnémeti) művészettörténész, író, Békéscsabán él, Szervátiusz-díjas

Árkossy István: *A Nautilus fénye. Rozsnyay Béla szobrászata*, Magyar Napló–FOKUSZ Egyesület, Budapest 2019.

Egy majdnem elkésett vonat, egy utas, aki az utolsó percben érkezik. Ez lehetne a mottója annak az albumnak, amely Rozsnyay Béla szobrász- és ötvösművész életművéről jelent meg Árkossy István tollából és szerkesztésében.

Derűsebb és még romantikusabb megközelítésben arra a magyar legendamintára utalnék, amiként a díjait tekintve már világhírűnek is mondható, de Nyugatról Magyarországra majdnem későn (vissza)érkezett, majd hetvenedik életévében, 2019-ben elhunyt, fogtechnikusból lett erdélyi képzőművész esete gyarapítja a lakatosinas Ferenczy István, a kőfaragóinas Izsó Miklós, a patikusságot otthagyo Csontváry Kosztka Tivadar (a sor a végtelenségig folytatható) hivatástudatának csodával határos példatárát.

Rozsnyay Béla is valami páratlan, megismételhetetlen, őseredeti kapcsolatot teremtett a láthatatlannal. Szívderítő planetáriumában a szemlélő úgy érzi magát, mintha ő lenne az

óriás, nem pedig a kozmosz; legszívesebben tovább játszanánk játékait. Acél-, ezüst-, bronz-, kő- és féldrágakő-alakzatai váratlan nyereségei kortárs művészetünknek, ráadásul hatalmas örökség fénylik fel a Nautilus fényében. Arról a művészi fémművességről van szó, amelyet már a honfoglaló magyarok magukkal hoztak (a lószerszámokon, a tarsolylemezekon, a nagyszentmiklósi kincsen stb.), és amelyet a 14. században az ugyancsak ötvös-szobrász Kolozsvári testvérek (Márton és György) nagyváradi királysobraikkal – a prágai-kolozsvári Szent Györggyel, a Szent László hermával és nyomuk veszett műveikkel – már európai csúcson képviseltek, akárcsak a következő századok nagyhírű erdélyi ötvössége (csak Kolozsváron ezer ötvösnevet ismerünk a századok folyamán). A 20. században Fuhrmann Károly (Fettich Nándorral egyidőben és azonos szellemben) honosította újra az ősi honfoglaláskori motívumokat és műfajokat. Aztán az 1960-as, 70-es

években kitűnő szobrászok (Puskás Sándor, Hunyadi László) és tehetséges fémművesek (például a marosvásárhelyi Mohr Lajos) modern ékszernyelvi mozgalmából éppen Rozsnyay Béla teremtett olyan egyéni műfajt, amelyben a két művészet, a szobrászat és az ötvösség szimbiózisa egyszerre rehabilitálja és szemlélteti az anyag, a gondolat és a funkció korszerű formaképző lehetőségeit.

Külön öröm a krónikásnak, hogy (leszámítva a Kieselbach Galéria nemrég megjelent Nagy István-albumát) a 2019-es év egyik legszebb könyvét az ugyancsak megszakítatlan folytonosságot képviselő „önéletíró erdélyi művészek” legújabb és legtermékenyebb alkotójának, Árkossy Istvánnak köszönhetjük. Árkossy István az elmúlt tíz esztendő alatt (2009-ben jelent meg első kötete) ráadásul külön műfajt értelt, mégpedig az önmagával és másokkal beszélgető, kérdve kifejtő művészeti esszé tanulmány stílusát.

A 19. századi reformkor, szabadságharc és a rákövetkező évtizedek képi jegyzőkönyvvezetője, Barabás Miklós (az első magyar művész, aki ebből megélt) *Önéletrajza* óta a nemzeti lét talajmozgásainak hiteles orákulumaiként olvashatjuk a magyar művészek naplóit, vallozásait, levelezését, emlékiratait. Ahol maga a nemzeti lét került végveszélybe, például Erdélyben, az író mellett a művész természet-szerűen vállalta fel a szeizmográf szerepét, éppen ezért annak idején külön rovatot nyitottam számukra az Utunk általam szerkesztett művészeti oldalán, Műhelynapló felcímmel, amelyben azonban akkor a jelen kötet szerzője még sem szólalt.

Árkossy István ennek az esszéista vonulatnak, félek, egyik utolsó képviselője. És ne átalljuk kimondani, hogy ez a könyv, művészettörténeti fontosságán túl, azért jelentős, mert mindenki által követhető úton vezet be egy nem

mindennapi művész műhelyébe, múzeumába, de tulajdonképpen a művészet, a művészi alkotás szellemterébe, ahová megfelelő esztétikai művészettörténeti ismeretek híján esetleg még az értelmiségi olvasó sem merészkedne be, nemhogy elolvasson, de még meg is vásároljon egy művészeti albumot.

A művész válaszainál, önelemzéseinél többnyire terjedelmesebb kérdéseivel, közbevetéseivel Árkossy nem elméletgyártásra törekszik – ezt elvégzi bevezető esszejében –, hanem óriási művészettörténeti és gyakorló képzőművészi jártasságával valósággal beavatja az olvasót annak az elkoptatott, ősi igazságnak az érvényességébe, hogy a műalkotás mindenekelőtt mesterség, csak annak a tökéletessége minősülhet át a gondolat, az élmény, a katarzis hordozójává. Márpedig át kell minősülnie, különben a mesterség csak mesterség marad, tehát formai rébusz, vagy legjobb esetben ízléses (esetleg ízléstelen) dísz tárgy előállítására képes.

Árkossy és Rozsnyay utolsó párbeszéde (amelyet a művész még elolvashatott, de megjelenését már nem érthette meg) a gyönyörű mesterségről szól, azért és úgy, hogy szinte észrevétlenül vegye birtokba emlékezetünket, képzeletünket a művek szellemi eleganciája.

Napjaink művészeti írásának mindenképpen legfontosabb feladata lenne a szellem, korunk szellemének a számonkérése az egyre szellemtelenebb valóságban. A bűvös szelence felpattanó zárjaiként pedig a kötet fejezetei élén a szobrászötvs/ötösszobrász „bővített haikui” olvashatók. „Tekintet koldul a meszesességben / Hol rég kihunyt csillagok fénye kóborol / Merre a végtelen? / Nincs rajta a térképeken / Csillagnak fénye / Embernek árnyéka / Eltűnik mindkettő / Mi lehet Istennek szándéka?” (*Végtelen*)

Banner Zoltán